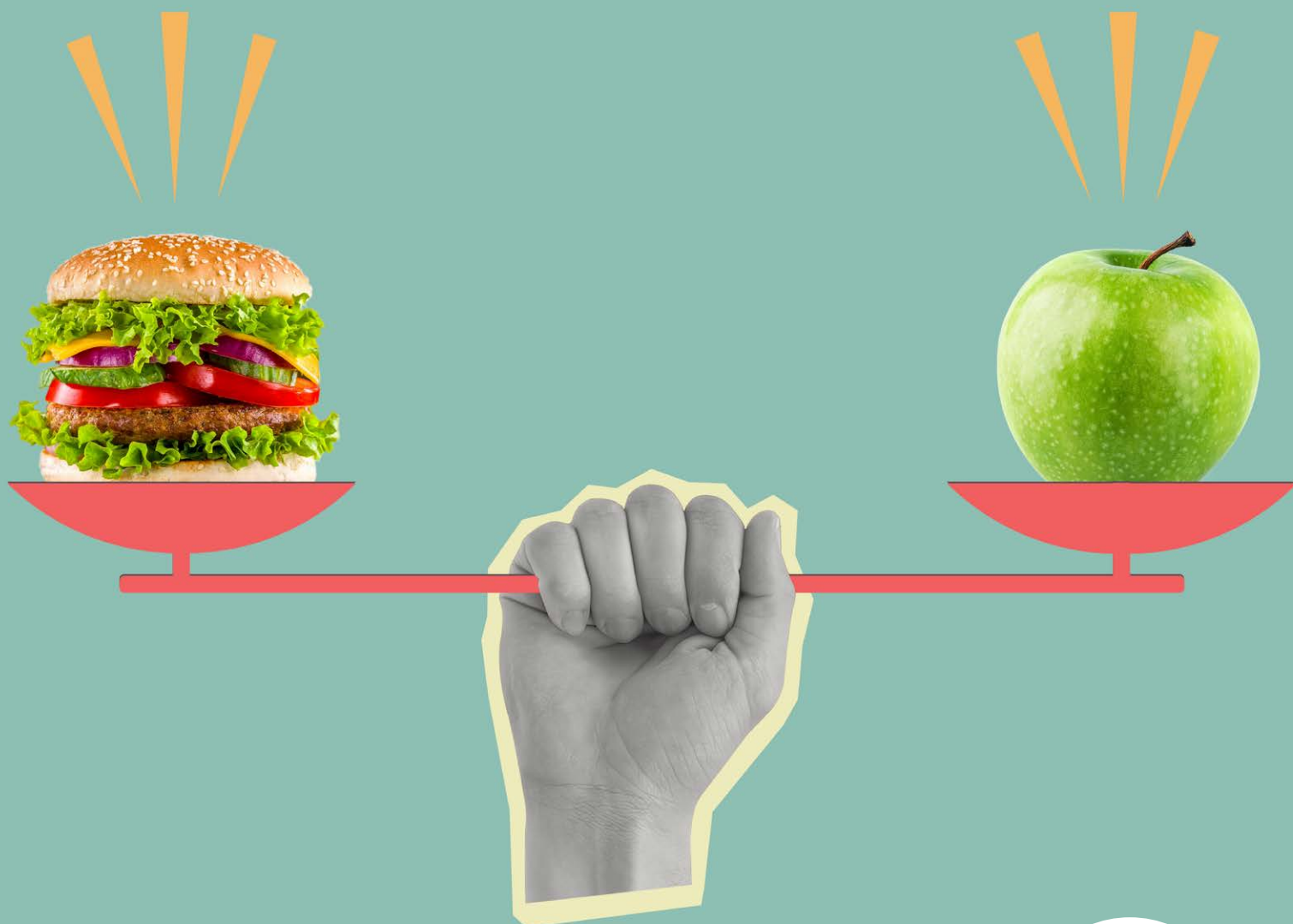

Gezonde voedselomgeving: inspiratie en stappenplan voor GGD'en

**Veel
leesplezier
en deel!**

Lessen en handvatten uit regio Gooi en Vechtstreek

GGD
Gooi en Vechtstreek

Versie juli 2026

Samenvatting

- Veel GGD'en willen aan de slag met een gezonde voedselomgeving, maar weten niet altijd waar ze moeten beginnen.
- Het thema heeft vaak nog geen vaste plek binnen de GGD en er ligt niet altijd een duidelijke opdracht vanuit gemeenten.
- Gemeenten hebben vaak wel interesse, maar lopen vast door beperkte tijd, onduidelijke rollen, gebrek aan kennis, twijfel over invloed en zorgen over betutteling.
- GGD Gooi en Vechtstreek onderzocht met gemeenten en samenwerkingspartners wat er al gebeurt, wat helpt en wat gemeenten tegenhoudt.
- Uit dit onderzoek blijkt dat beweging ontstaat als je aansluit bij bestaande doelen van gemeenten, zoals gezondheid, jeugd, bestaanszekerheid, duurzaamheid en de omgevingsvisie.
- De handreiking laat zien hoe je als GGD stap voor stap kunt starten: eerst intern het thema een plek geven, daarna de lokale situatie in beeld brengen en vervolgens werken aan draagvlak, kennis, motivatie en samenwerking.
- Het doel is niet om alles in één keer op te lossen, maar om klein te beginnen en samen toe te werken naar beleid en acties die passen bij de lokale situatie.
- Deze handreiking biedt praktische stappen, voorbeelden en hulpmiddelen voor GGD'en die willen bijdragen aan een omgeving waarin de gezonde keuze makkelijker wordt.

Aanleiding

Als medewerker van de GGD ben je misschien enthousiast om aan de slag te gaan met de gezonde voedselomgeving, maar waar begin je? Wij hanteren de [definitie](#) van het RIVM, afdeling Gezond Leven en Leefomgeving. Dat is extra lastig als het thema nog geen vaste plek heeft binnen je GGD, er geen opdracht van gemeenten ligt en gemeenten er allemaal anders mee omgaan. Bij GGD Gooi en Vechtstreek hebben wij dit zelf ook ervaren. Daarom hebben wij eerst een vooronderzoek uitgevoerd. We spraken met gemeenten en samenwerkingspartners. Zo kregen we zicht op wat er al gebeurt en hoe mensen naar dit onderwerp kijken.

Daarna onderzochten we waarom mensen wel of niet in actie komen. We keken naar kennis, vaardigheden, motivatie, weerstand en de invloed van de omgeving. Op basis van deze inzichten hebben we een actieplan opgesteld om hen te motiveren samen met ons in actie te komen. Het onderzoek en de aanpak zijn gebaseerd op gedragsveranderingswetenschap, waardoor we een onderbouwd en gericht uitvoeringsplan konden ontwikkelen. Bekijk [video: Het ACDR-model voor effectieve gedragsverandering](#).

Met deze handreiking delen we onze ervaringen en inzichten, zodat andere GGD'en het thema een plek kunnen geven in hun eigen organisatie en gemeenten stap voor stap kunnen motiveren om samen te werken aan een omgeving waarin de gezonde keuze de makkelijke keuze wordt.

Resultaten onderzoek

Waarom gemeenten nog niet starten

Waarom hebben gemeenten geen voedselbeleid? En waarom werken ze nog niet altijd structureel aan een gezonde voedselomgeving? Om hier inzicht in te krijgen, heeft GGD Gooi en Vechtstreek een gedragsanalyse uitgevoerd. Deze weerstanden zijn ook kenmerkend voor andere complexe maatschappelijke opgaven zoals tabaksontmoediging en de energietransitie.

Dit zijn de meest voorkomende redenen waarom gemeenten nog niet starten:

- Onduidelijkheid over landelijk beleid (bijvoorbeeld over landelijke maatregelen en verwachtingen richting gemeenten)
- Trage beleidsprocessen, beperkte capaciteit en financiële druk
- Gebrek aan kennis over wat de voedselomgeving is en waarom deze belangrijk is
- Onduidelijkheid over rollen (wat doet de gemeente vs. GGD vs. Rijk)
- Gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel ("het is iets van de landelijke overheid of de GGD")
- Onduidelijkheid over hoe je met het thema start ("ik wil wel, maar ik weet niet hoe")
- Sceptis over effectiviteit en invloed ("hebben wij hier als gemeente wel invloed op?")
- Angst om betuttelend over te komen ("wij gaan niet bepalen wat anderen eten")

Wat kan de GGD doen bij deze belemmeringen?

Deze manieren kunnen helpen. Ze zijn gebaseerd op gedragstechnieken en op wat we in de praktijk hebben geleerd.

Onduidelijkheid over landelijk beleid

- Erken de context van gemeenten: het landelijke beleid is soms onduidelijk en traag, en gemeenten hebben beperkte capaciteit en middelen. Wees hier begripvol voor.

Gebrek aan kennis over wat de voedselomgeving is en waarom deze belangrijk is

- Geef uitleg over wat de voedselomgeving inhoudt. Zie [Voedselomgeving - Introductie | Gids Gezonde Leefomgeving](#) en informeer over de commerciële determinanten van gezondheid.
- Laat zien wat een ongezonde voedselomgeving betekent voor de gezondheid van inwoners en de kosten voor de maatschappij.
- Deel good practices, persoonlijke verhalen en praktijkvoorbeelden van andere gemeenten.

Onduidelijkheid over rollen

- Formuleer duidelijk wie welke rol vervult (binnen de gemeente en tussen de GGD en de gemeente) en welke verantwoordelijkheden daarbij horen.

Gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel

- Benadruk dat lokale situaties om een lokale aanpak vragen. Landelijk worden ook stappen gezet, maar gemeenten hoeven hier niet op te wachten en kunnen direct lokaal actie ondernemen. Zoals beschreven in [de Landelijke nota Gezondheidsbeleid](#).
- Laat voorbeelden zien van gemeenten die al stappen zetten. Dat maakt duidelijk dat lokaal handelen mogelijk is.
- Wijs op bestaande doelstellingen, zoals 'verminderen van overgewicht' uit het gezondheidsbeleid, 'een gezonde generatie' uit het jeugdbeleid en 'een gezonde leefomgeving' uit de omgevingsvisie. Benadruk dat een gezonde voedselomgeving nodig is om deze doelstellingen te halen.

Onduidelijkheid hoe met het thema aan de slag te gaan

- Stel de vraag: "Hoe kan gezonde voeding bijdragen aan jouw doelstelling?"
- Adviseer om te focussen op één of twee thema's van de voedselomgeving om niet overweldigd te raken (voedsel raakt namelijk ontzettend veel thema's).
- Geef reminders en vraag naar de voortgang in beleidsvorming.

Scepsis over effectiviteit en invloed

- Wees open en transparant en geef waar mogelijk garanties (als we dit doen, gebeurt er dit).
- Stimuleer sceptici om er later verder over te denken; ze hoeven niet alles direct te omarmen.
- Benoem mogelijke tegenargumenten zelf vooraf, bijvoorbeeld over kosten of betutteling.
- Zet in op intrinsieke motivatie: vraag waarom een gezonde voedselomgeving belangrijk zou zijn voor je gesprekspartner, zonder het zelf al te gaan vertellen.

Het 'betuttelingsargument'

- Kies een positief frame: leg nadruk op het vergroten van keuzevrijheid en welzijn van inwoners in plaats van verbieden van ongezond eten.
- Maak duidelijk dat de voedselomgeving niet volledig gezond hoeft te zijn; Het doel is meer balans. Niet een omgeving die voor 100% gezond is.

Stappenplan om van 0 naar 1 te gaan

Om te voorkomen dat er alleen aan losse initiatieven wordt gewerkt en impact beperkt blijft, is het belangrijk om de voedselomgeving in beleid op te nemen. Dit vormt dan ook ons gedragsdoel. De inzichten uit de gedragsanalyse hebben we gebruikt om hiervoor een stappenplan te maken.

Stap 1 Het thema bij je eigen GGD beleggen

Als eerste hebben we de gezonde voedselomgeving een duidelijke plek gegeven binnen onze GGD. Een enthousiaste collega van Gezonde Leefomgeving zag dit onderwerp als onderdeel van haar werk, maar merkte dat de uitvoering in de praktijk nog beperkt was. Door gesprekken met de directeur en collega's kwam er beweging.

Verschillende factoren vergrootten de behoefte om aan de slag te gaan met de voedselomgeving:

- Hoge overgewichtcijfers in de regio, wat de urgentie verhoogt.
- Toenemende maatschappelijke aandacht voor een [gezondere voedselomgeving](#), zoals de 11.300 ouders die een oproep deden aan supermarkten om het aanbod te verbeteren en kindermarketing te beperken.
- Groeiende interesse bij sommige gemeenten, waardoor een rol voor de GGD in beeld kwam.
- Bestuurlijke betrokkenheid groeide, onder andere door deelname aan een commissievergadering en leerbijeenkomst over dit thema.
- Het thema sluit goed aan bij de strategische focus van de GGD op collectieve preventie.
- Het thema draagt bij aan de ambitie om de GGD landelijk sterker te positioneren als kennis- en samenwerkingspartner.
- Gevoel van urgentie bij de manager door een presentatie over commerciële determinanten van gezondheid (UvA, Luc Hagens).
- Enthousiasme van collega's en beschikbare middelen, waardoor het thema is verankerd binnen de functie van een van onze gezondheidsbevorderaars.

Stap 2 Lokale situatie in beeld brengen

We hebben eerst inzichtelijk gemaakt wat de gemeente momenteel doet op het gebied van een gezonde voedselomgeving.

Breng eerst in kaart waar de gemeente nu staat.

- Wat is er al aan beleid?
- Welke haakjes zijn er te vinden in het gezondheidsbeleid en de omgevingsvisie?
- Welke aanpakken zijn er al? Zijn hier haakjes mee te vinden?
- Is er binnen de gemeente al iemand die zich hiermee bezighoudt en/of hier warm voor loopt (dit kan iemand uit sociale domein zijn maar ook van het fysieke domein, bijvoorbeeld bij duurzaamheid)?

Ga in gesprek met verschillende ambtenaren (doe eventueel een stakeholderanalyse) uit het sociale en fysieke domein. Welke argumenten en belemmeringen hoor je vaak, en wat ligt hieraan ten grondslag? Op basis van deze analyse kun je bepalen welke aanpak het meest passend is:

- Sommige gemeenten zijn gemotiveerd, maar missen tijd, middelen of kennis om te starten. Ga dan naar **stap 5**.
- Er is nog weerstand, bijvoorbeeld wanneer het betuttelingsargument vaak naar voren komt. Begin in dat geval bij **stap 3** om eerst draagvlak te creëren.

Stap 3

Omgeving faciliterend maken

- Houd belangrijke beleidsmomenten en processen bij, zodat je het thema kunt koppelen aan bestaande activiteiten.
- Bouw een actueel netwerk op. Zorg dat je weet wie binnen de gemeente met gezondheid, leefomgeving, duurzaamheid, jeugd en economie bezig is. Ga in gesprek hoe de voedselomgeving hun werkveld raakt/wat ze al doen en wat GGD kan betekenen.
- Zoek naar subsidies en activiteiten die weinig kosten en deel deze.

Stap 4

Weerstand verminderen

- Sluit aan bij bestaande overleggen, zoals college- en raadsprocessen om het thema te agenderen.
- Zoek mensen die al gemotiveerd zijn en verken met hen hoe het onderwerp kan landen in visie of beleid.
- Verweef de voedselomgeving in bestaande thema's, adviseer bijvoorbeeld dat het thema wordt opgenomen binnen de omgevingsvisie. Zo heb je later een haakje om aan de slag te gaan.
- Neem het onderwerp mee in het reguliere werk van de GGD. Denk aan gesprekken over economie, reclame en ruimtelijke inrichting.

Stap 5

Competentie vergroten

- Deel praktische kennis, voorbeelden en kansen, bijvoorbeeld via een factsheet. Kijk hierbij goed naar de lokale situatie (bij ons lijkt er minder animo te zijn voor het verbieden van ongezonde reclame en meer voor het stimuleren van gezonde voeding via subsidievoorwaarden voor sportclubs).
- Organiseer leerbijeenkomsten voor beleidsmedewerkers en daarnaast korte, praktijkgerichte sessies voor bestuurders. Koppel de voedselomgeving aan thema's die al spelen, zoals bestaanszekerheid of duurzaamheid.
- Implementeer waar mogelijk de voedseldrukmonitor om de situatie inzichtelijk te maken. Deel de resultaten. Dat helpt om het onderwerp beter op de agenda te krijgen.

Stap 6

Motivatie versterken

- Begin met een gesprek tussen de GGD en de beleidsadviseur gezondheid of duurzaamheid van de gemeente. Groeit de interesse? Betrek dan managers, de DPG en eventueel wethouders.

Samen aan de slag!

Wanneer er voldoende motivatie is om de voedselomgeving in beleid op te nemen, kan de samenwerking een volgende fase ingaan.

1. Stel samen een actieplan op. Beschrijf daarin wat de gemeente doet, wat de GGD doet en welke partners nodig zijn. Dit kan bijvoorbeeld door samen met de gemeente een overzicht van doelen en activiteiten op te stellen, inclusief een duidelijke rolverdeling.
2. Daarnaast kan je ondersteuning bieden bij het opstellen van een interne memo, een visie of een uitvoeringsplan van de gemeente.
3. Vervolgens volgt de uitvoering, in samenwerking met partners binnen de gemeente.

Meer weten?

- Zoek je tegenargumenten en reacties? Zie bijlage 1.
- Zoek je een presentatie voor gemeenten? Zie bijlage 2.
- Wil je een overzicht van alle concrete acties die een gemeente kan ondernemen om de voedselomgeving gezonder te maken? Zie bijlage 3.
- Wil je een voorbeeld van een factsheet van de huidige situatie in een gemeente, mogelijke acties voor een gezonde voedselomgeving en de ondersteuning die de GGD gemeenten biedt? Zie bijlage 4.

Dit document is tot stand gekomen dankzij onze gemeenten en samenwerkingspartners. Daarnaast heeft het traject 'Grip op gezondheidsgedrag' van de Behavior Change Group bijgedragen aan de totstandkoming van dit actieplan. Geïnteresseerd in dit traject? Neem contact op via info@behaviorchange.group.

Dit document is vastgesteld op 1 juli 2026.

Ben je benieuwd hoe het nu gaat met de gezonde voedselomgeving in Gooi en Vechtstreek? Neem contact op met Doris Florenza (d.florenza@ggdgv.nl) of Marein de Jong (ma.dejong@ggdgv.nl).